

Zingeving, hoarding en lvb hulpmiddel voor begeleiding

Loïs van der Lugt -van Goethem

Toelichting op Infographic

Deze infographic is bedoeld als een hulpmiddel voor begeleiders van mensen met hoardinggedrag. De infographic helpt hen na te denken over de betekenis van het gedrag voor de cliënt en hierover het gesprek aan te gaan.

Is dit gedrag doelgericht, of ligt het aan onvermogen?

Dit is een fundamentele vraag die begeleiders en zorgverleners zich moeten stellen. Deze vraag is bijzonder complex wanneer we kijken naar hoardingproblematiek. Hoarding (verzamelen van voorwerpen tot het punt van verstoring) wordt vaak gezien als een gedragsstoornis die niet alleen voortkomt uit onvermogen, maar vaak ook verband houdt met diepgewortelde behoeften, zoals veiligheid, controle of identiteit. Het is dus van belang om verder te kijken dan eventuele, oppervlakkige gedragingen en te onderzoeken welke betekenissen of waarden de cliënt aan hun verzameling hecht.

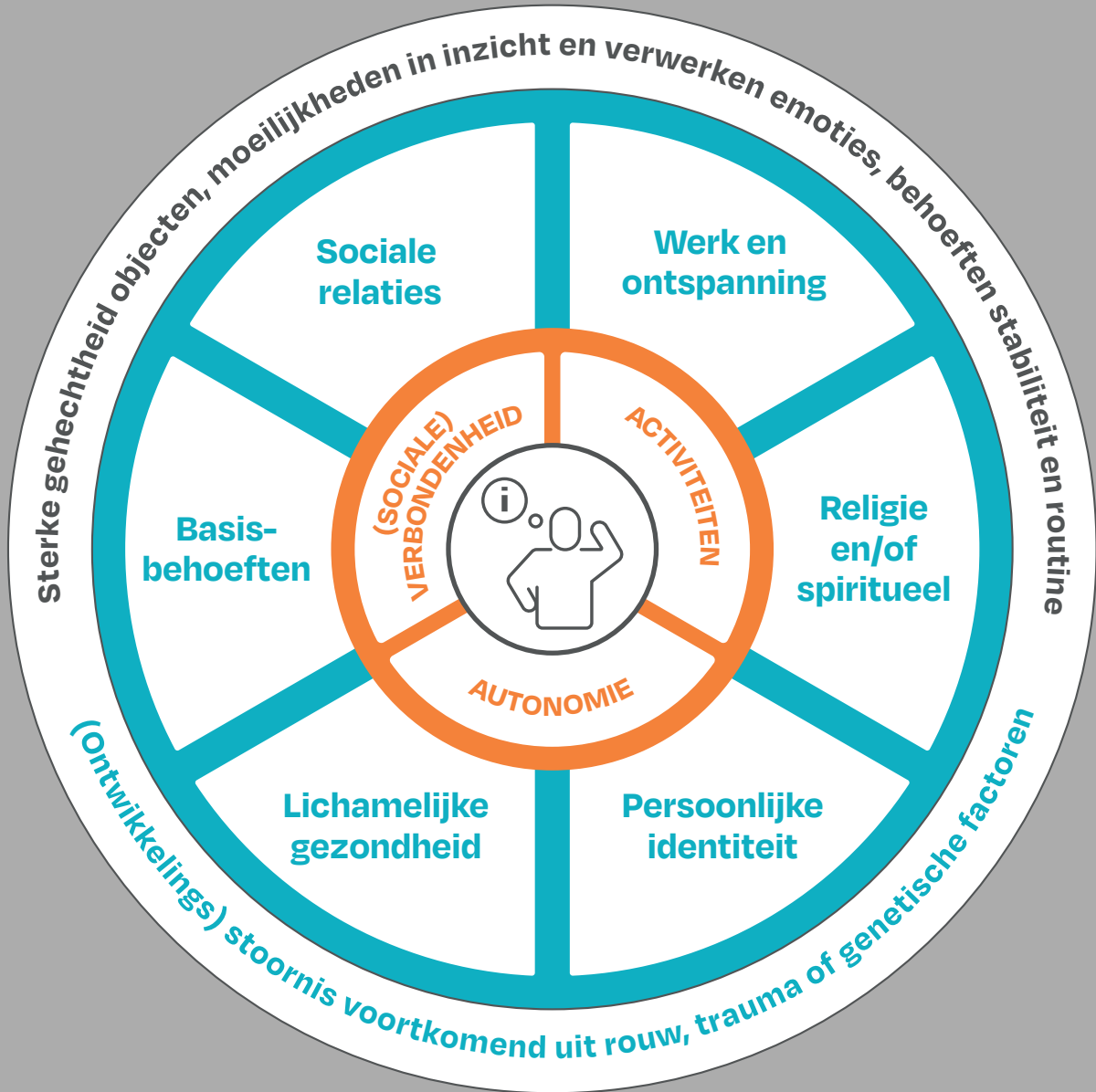
Kijken naar oorzaken én drijfveren

Als begeleiders moeten we ons bewust zijn van het feit dat niet elk gedrag zomaar verklaard kan worden door onvermogen. Soms komt gedrag voort uit een diepere laag van betekenis, een poging van de cliënt om controle te behouden of zich een gevoel van veiligheid te verschaffen. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn bij hoarding, waar de cliënt vaak een emotionele binding heeft met de verzamelde voorwerpen, die symbool staan voor veiligheid, herinneringen of persoonlijke identiteit.

Het is echter belangrijk om te erkennen dat deze visie niet altijd opgaat voor elke cliënt of voor elke situatie. Bij sommige cliënten kan het gedrag inderdaad voornamelijk voortkomen uit een beperkt vermogen om bepaalde aspecten van hun leven te organiseren of te reguleren. In zulke gevallen ligt de focus van begeleiding meer op het vergroten van praktische vaardigheden en het verminderen van onvermogen, in plaats van het begrijpen van de onderliggende betekenis.

Betekenisgeving beïnvloed begeleiding

Kortom, begeleiders moeten bereid zijn om voorbij het gedrag te kijken en zich bewust te worden van de mogelijke betekenissen die voor de cliënt belangrijk kunnen zijn. Tegelijkertijd is het belangrijk te erkennen dat dit niet altijd het geval is en dat bij sommige cliënten praktische begeleiding bij het overwinnen van beperkingen noodzakelijk blijft.

Wat zijn de eigenschappen, mogelijkheden, valkuilen, wensen en behoeften van de persoon?

Behoudt het lijntje en vertrouwen,
geen oordeel en focus op de overwinningen

Deze infographic is gebaseerd op theoretisch- en praktijkonderzoek onder mensen met een licht verstandelijke beperking (lvb) en sociaal werkers binnen het (ambulante) werkveld in het kader van de opleiding Sociaal Werk aan Hogeschool Leiden, in opdracht van het project 'Opruimen en Schoonmaken' van Middin.

Doeleinden

Een hulpmiddel om als begeleider de verdieping in te gaan bij eventuele intrinsieke motivatie en zingeving die een aanvullende of achterliggende reden is van hoardinggedrag bij de cliënt. Dit betekent:

- Inventariseer samen de basisbehoeften van de cliënt, zoals veiligheid en controle. Verken de zingeving, oftewel de betekenis die de cliënt aan de spullen hecht.
- Werk in kleine, haalbare stappen, en maak ruimte voor kleine overwinningen die het vertrouwen in de begeleiding vergroten.

Binnen cirkel: basisbehoefte

Onder deze cirkel valt de basisbehoeften van de cliënt die gepaard gaan met het (on) vermogen van de cliënt. Dit is de kern en hier ligt de begeleiding zijn taak om hierop aan te passen op basis van de doelen, wensen en mogelijkheden van de cliënt.

Midden cirkel: zingeving domeinen

Onder deze cirkel vallen de eventuele drijfveren die een cliënt heeft.

Dit is onderverdeeld in zes domeinen waaruit iemand zijn betekenis en motivatie kan halen

Buiten cirkel: Hoardinggedrag

Tot slot de buitencirkel die de beschrijving omvat van hoardingproblematiek.

Ondersteuning

De taak van de begeleider is het ondersteunen bij de de eigenschappen, mogelijkheden, valkuilen, wensen en behoeften van de cliënt. Bij hoarding problematiek doet begeleiding dit door het 'lijntje' van vertrouwen aan te gaan en te behouden, geen oordeel te hebben en te focussen op de 'kleine' overwinningen.

1. Binnen de cirkel: Basisbehoeften van de cliënt

De basisbehoeften van een cliënt hebben te maken met de fundamentele dingen die iemand nodig heeft om zich veilig, begrepen en gesteund te voelen. Bij hoarding gedrag kan dit bijvoorbeeld te maken hebben met emotionele of fysieke veiligheid, het behouden van controle, of het ervaren van een gevoel van eigenwaarde. De begeleider moet zich richten op de volgende punten:

Wat kun je doen als begeleider?

1. Aansluiten bij de situatie van de cliënt: Maak eerst duidelijk wat de cliënt nodig heeft in zijn of haar basisbehoeften. Dit kan bijvoorbeeld een gevoel van controle zijn of een basisveiligheid.

Voorbeeld: Stel dat de cliënt hoarding gedrag vertoont omdat zij zich bang voelt om haar spullen weg te doen, uit angst dat ze ooit iets nodig zal hebben en het dan niet meer beschikbaar is. De begeleider kan beginnen door samen met de cliënt te onderzoeken wat haar behoefte is aan controle of zekerheid, en samen kleine stappen zetten om haar comfort te vergroten bij het loslaten van spullen.

2. Aandacht voor vermogen en beperkingen: Bespreek welke doelen en wensen de cliënt heeft, en pas je begeleiding aan op zijn of haar mogelijkheden en beperkingen. Het is essentieel om het tempo aan te passen aan wat de cliënt aankan.

Voorbeeld: Als een cliënt overrompeld wordt door het idee om een kamer op te ruimen, kan de begeleider kleine, haalbare doelen stellen, zoals één plank of kast per keer, om de cliënt niet te overbelasten.

2. Midden cirkel: Zingeving en drijfveren

Zingeving gaat over de redenen die iemand heeft voor het verzamelen van spullen. Dit kan te maken hebben met het zoeken naar betekenis in het leven of het ervaren van emotionele steun. Hoarding gedrag is vaak niet alleen een kwestie van het verzamelen van objecten, maar ook van het vinden van een manier om met gevoelens of levensomstandigheden om te gaan. Dit gedrag kan dus ook voortkomen uit onvervulde behoeften op het gebied van zingeving.

Wat kun je doen als begeleider?

1. Verken de drijfveren van de cliënt: Zoek samen met de cliënt naar de diepere redenen waarom ze bepaalde spullen vasthoudt. Het kan bijvoorbeeld zijn dat de cliënt spullen verzamelt om herinneringen te bewaren of een gevoel van verbondenheid te ervaren.

Voorbeeld: Een cliënt houdt een enorme hoeveelheid brieven en oude foto's vast, omdat hij zich verdrietig voelt over het verlies van dierbaren. De begeleider kan helpen bij het onderzoeken van deze gevoelens en samen kijken naar manieren om de herinneringen anders te bewaren (bijvoorbeeld door fotoalbums te maken of herinneringen op te schrijven).

2. Focus op betekenisvolle keuzes: Als begeleider kun je de cliënt begeleiden in het maken van keuzes die voor hem of haar betekenisvol zijn, zonder hen te dwingen om alles los te laten. Dit kan de cliënt helpen zich gesteund te voelen in hun zoektocht naar zingeving.

Voorbeeld: Vraag de cliënt: "Welke van deze voorwerpen heeft voor jou de meeste betekenis?" Dit helpt hen om niet alles in één keer los te laten, maar wel stappen te zetten richting het verminderen van de hoeveelheid.

3. Buiten de cirkel: Hoardinggedrag

Hoarding gedrag is vaak een uiting van de complexiteit van de onderliggende basisbehoeften en zingeving. Als begeleider is het essentieel om een niet-oordelende houding aan te nemen en kleine stappen te zetten, zodat de cliënt zich gehoord en gesteund voelt.

Wat kun je doen als begeleider?

1. Wees geduldig en niet-oordelend: Het is belangrijk om te begrijpen dat hoarding gedrag vaak voortkomt uit een onvermogen, emotionele of psychologische behoefte. Het kan voor de cliënt erg moeilijk zijn om afstand te doen van spullen, zelfs als het moeilijk is om de logica ervan in te zien.

Voorbeeld: In plaats van te zeggen: "Je hebt veel te veel spullen, je moet echt beginnen met opruimen," kun je beter zeggen: "Laten we samen kijken naar wat je echt belangrijk vindt in deze spullen, en welke dingen je kunt missen om je ruimte wat meer adem te geven."

2. Werk in kleine, haalbare stappen: Het is belangrijk om de cliënt niet te overbelasten. Begin met het kleinste stukje en bouw het langzaam op. Dit helpt de cliënt om niet overweldigd te raken en zorgt voor een gevoel van (kleine) succes momenten bij elke stap.

Voorbeeld: Begin bijvoorbeeld met het opruimen van een klein deel van een kast of het doorlopen van één doos per sessie. De cliënt zal zich gemakkelijker in staat voelen om dit kleine doel te bereiken en krijgt meer vertrouwen in het proces. En als er een sok wordt weg gedaan mag dit ook als een overwinning gevierd worden.